

UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE STUDII EUROPENE
ȘCOALA DOCTORALĂ
„RELAȚII INTERNAȚIONALE ȘI STUDII EUROPENE”

Instrumente și mecanisme europene privind dezvoltarea rurală

REZUMAT

Coordonator științific:

Prof. univ. dr. Mircea Brie

Student-doctorand:

Claudiu Gabriel Bonaciu

2025

Cuprinsul tezei

I. Listă tabele	6
II. Lista figurilor și imaginilor	8
INTRODUCERE.....	14
1.METODOLOGIA CERCETĂRII ȘI SURSELE DE DOCUMENTARE.....	25
1.2. Scopul și obiectivele tezei	25
1.3. Întrebările, ipotezele de cercetare și rezultatele preconizate.....	26
1.4. Planul, etapele și metodele de cercetare	29
1.5. Instrumentele de cercetare	34
1.6. Sursele de documentare	42
1.6. Structura tezei și nivelurile de analiză.....	45
2. TEORII ALE DEZVOLTĂRII RURALE. CONCEPTELE DE DEZVOLTARE RURALĂ ȘI DE SPAȚIU RURAL EUROPEAN. ANALIZA TEORETICĂ ȘI CONCEPTUALĂ.....	56
2.1. Perspective teoretice ale cercetării	56
2.1.1. Teoria constructivismului social	59
2.1.2. Teorii economice	69
2.1.3. Teoria dependenței.....	71
2.1.4. Teoria participării.....	73
2.1.5. Perspectiva teoretică interdisciplinară asupra dezvoltării spațiului rural.....	76
a) Perspectiva istorică asupra spațiului rural.....	76
b) Perspectiva sociologică asupra spațiului rural	82
c) Perspectiva politică asupra spațiului rural	86
d) Perspectiva economică asupra spațiului rural	92
2.2. Conceptul de dezvoltare rurală european	95
2.2.1. Concepte de dezvoltarea rurală europeană	96
2.2.2. Etapele dezvoltării rurale în Uniunea Europeană	98

2.2.4. Politica de dezvoltare rurală în Europa	100
2.2.5. Politici publice de dezvoltare rurală în România	102
2.2.6. Programe europene de dezvoltare rurală.....	104
2.2.7. Finanțarea programelor de dezvoltare rurală europeană.....	105
2.2.8. Programele Naționale de Dezvoltare rurală ale României.....	105
2.3. Conceptele europene asupra spațiului rural	107
2.3.1. Abordarea conceptuală a spațiului rural	109
2.3.2. Abordarea statistică a spațiului rural.....	113
2.3.3. Tipologii rurale	117
2.3.4. Ruralul în România	122
2.4. Analiza literaturii de specialitate și definirea conceptelor de instrumente și mecanisme.....	127
 3. MODELUL EUROPEAN DE DEZVOLTARE RURALĂ.....	140
3.1.Dezvoltare rurală și obiectivele generale ale Uniunii Europene	140
3.2.Politicile complexe de dezvoltare rurală.....	142
3.2.1.Politica Agricolă Comună.....	143
3.2.2.Politica de Dezvoltare Regională.....	146
3.2.3.Politica de mediu.....	153
3.3.Principiile politicilor UE în domeniul dezvoltării rurale	156
3.4.Criteriile de acordare a finanțărilor	159
3.5.PAC și orientarea către dezvoltarea durabilă	160
3.5.1. Istoria PAC: Evoluția și reformele acesteia către o Agricultură Durabilă.....	161
3.5.2. PAC și Politica de dezvoltarea rurală	171
3.5.3. Bugetul și mecanismele de sprijin ale PAC. Scurtă analiză a evoluției financiare	175

4.ANALIZA INSTRUMENTELOR ȘI MECANISMELOR EUROPENE DE DEZVOLTARE RURALĂ	179
4.1. Identificarea și descrierea instrumentelor europene și a mecanismelor de dezvoltare rurală utilizate în perioada 2007-2020	180
4.2. Instrumente și mecanisme legislative.....	182
4.2.1. Analiza comparativă a instrumentelor de reglementare.....	191
4.2.2. Analiza mecanismelor de adoptare și modificare a instrumentelor de reglementare	196
4.2.3. Efectele mecanismului procedurii consultative și a modificărilor legislative asupra ratei de absorbții a fondurilor alocate pentru dezvoltarea rurală prin PDR în perioada 2007-2013. Studiu de caz nr. 1.	202
4.2.4. Efectele mecanismului procedurii legislative ordinare și a modificărilor legislative asupra ratei de absorbții a fondurilor alocate pentru dezvoltarea rurală prin PDR în perioada 2014-2020. Studiu de caz nr. 2.	214
4.3. Instrumentele financiare	236
4.3.1. Analiza mecanismelor de implementare a instrumentelor financiare nerambursabile.....	240
4.3.2. Analiza mecanismelor de implementare a instrumentelor financiare rambursabile	256
4.4. Instrumentele de planificare	275
4.4.1. Analiza comparativă a instrumentelor de planificare din cele două perioade de programare: obiective strategice, programe, măsuri, cheltuieli și planuri de comunicare	286
4.4.2. Mecanismele de implementare a instrumentelor de planificare	306
4.5. Analiza aplicată: problematica mecanismelor de implementare a instrumentelor de planificare. Studiu de caz România.	313
4.5.1. Analiza comparativă a mecanismului de implementare al celor două programe de dezvoltare rurală naționale	314
4.5.2. Analiza de teren: percepția beneficiarilor direcți și indirecti asupra eficacității instrumentelor și mecanismele privind dezvoltarea rurală la nivel local. Studiu de caz: județul Bihor.	323

a) Analiza comparativă a ecosistemului antreprenorial	324
b) Analiza statistică a proiectelor implementate	327
c) Analiza interviurilor.....	332
4.6. Propuneri de îmbunătățire a instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare	
rurală: set de recomandări/soluții	376
4.6.1. La nivel european.....	378
4.6.2. La nivel național	384
4.6.3. La nivelul consultanților	390
4.6.4. La nivelul beneficiarilor.....	392
5. CONCLUZII	397
Bibliografie.....	419
ANEXE.....	437

Cuvinte cheie: dezvoltare rurală, spațiu rural, instrumente și mecanisme europene, reglementare, financiare, planificare, politici publice comunitare, programe de dezvoltare rurală, PNDR România, schimbări, modificări, Uniunea Europeană, relații internaționale, non agricole

Introducere

Instrumentele și mecanismele de dezvoltare rurală sunt într-o perpetuă evoluție, ceea ce le face să ocupe un rol determinant în procesul de dezvoltare al zonelor rurale de la nivelul UE. Pe măsură ce creșterea economică are loc pe tot globul, din ce în ce mai multe state trec de la o bază agrară la o economie de piață a sectorului serviciilor și producției și își orientează politicile de dezvoltare predominant spre zonele urbane. Acest lucru se întâmplă de câteva decenii în Europa de Vest, iar de dată mai recentă asistăm la această schimbare vizibilă și în statele din Europa Centrală și de Est. Spațiul rural european în continuare este dominat de o serie de probleme: o populație care practică activități agricole pe suprafețe mari și mici de teren, locuri de muncă reduse și situate la distanțe mari de locul de reședință, exodul din zonele rurale și îmbătrânirea populației, depărtarea anumitor zone de piețe și deficiența infrastructurilor și a serviciilor de bază.

O nouă abordare de dezvoltare rurală la nivel european a încercat să vină ca răspuns la aceste probleme prin două direcții: prin intermediul unei politici publice comunitare și anume Politica Agricolă Comună, și ulterior printr-o Politică de Dezvoltare Rural parte din PAC și nu printr-o politică publică comunitară, de sine stătătoare la fel ca PAC, Politica de Mediu sau Politica de Dezvoltare Regională. Însă și în acest cadru, parte a uni politici mai mari, Politica de Dezvoltare Rurală răspunde sectorial, dar nu în totalitate problemelor cu care se confruntă spațiul rural european contemporan. De la cercetarea acestor noi paradigme s-a dezvoltat, argumentat și fundamentat și tema centrală a prezentei teze de doctorat: analiza spațiului rural plecând de la instrumentele și mecanismele europene și naționale de dezvoltare ale ruralului. Accentul cade așadar atât pe dezvoltarea lumii rurale prin intermediul programelor europene și naționale care decurg din politicile publice ale UE, cât și pe analiza schimbărilor, care au loc la nivelul instrumentelor și mecanismelor folosite în scopul dezvoltării spațiului rural.

La nivelul UE politica de dezvoltare rurală a început să producă efecte notabile în urma a două acțiuni concrete. Prima a avut loc în anul 1988, când la Conferința de la Luxemburg comisarii europeni propun disocierea dezvoltării rurale de agricultură susținând că în zonele rurale europene

din țările membre trebuie demarate și continuate investiții vizibile de durată în sectoare diferite față de cele ale agriculturii¹. A doua acțiune a început în 1999 și s-a încheiat prin consolidarea dezvoltării rurale ca politică europeană, ca cel de-al doilea pilon al PAC prin *Agenda 2000*, document prin care a fost stabilită mult mai inteligent relația dintre agricultură, teritorii și dezvoltare rurală, în vederea diversificării și îmbunătățirii competitivității zonelor rurale².

Cadrul teoretic al instrumentelor de reglementare, financiare și de planificare privind dezvoltarea rurală sunt elaborate mai întâi la nivel european, de către Comisia Europeană în cooperare cu statele membre. La acest proces participă la un nivel secundar și actorii din spațiul rural reprezentanți de diferite forme asociative.

În intervalul de timp 2007-2020 România a implementat două programe de dezvoltare rurală a căror finanțare a fost de aproape 20 de miliarde de euro³. Nici într-una dintre cele două perioade de programare nu a reușit să cheltuiască toți banii planificați. Având în vedere că fiecare perioadă de programare din acest demers științific a fost precedată de o perioadă de programare, în care a dispus de finanțări europene cu bugete diferite și cote de finanțare avantajoase, era de așteptat să fie înregistrat un efect de domino pozitiv în ceea ce privește procesul de dezvoltare rurală prin programele de dezvoltare în România. De exemplu programul SAPARD să rezolve cât mai multe din nevoile ruralului identificate înainte de intrarea țării noastre în UE, astfel încât programul ulterior, cel din 2007-2013, să continue să sprijine parțial ceea ce a rămas nerezolvat, iar nevoile apărute între timp, precum și alte domenii de interes, să fie cuprinse în strategia de dezvoltare rurală prin fonduri europene aferentă perioadei, astfel încât viitorul program de dezvoltare rurală să fie inovativ și nu să acopere insuccesele anterioare. Iar prin programul din 2014-2020 să fie susținute investiții sau refinanțate activități agricole și neagricole eficiente care să ducă la o evoluție pozitivă a dezvoltării spațiului rural din punct de vedere social și economic. România, după intrarea în UE, s-a străduit, ca în cele două perioade de programare încheiate, cu ajutorul instrumentelor de dezvoltare europene (legislative, financiare și de planificare) și pe baza

¹ Comisia Europeană, *The future of rural society*, Luxemburg, 1988, disponibil pe <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/cc9b4a65-0bea-41ef-a959-20d9ba52af4f>, site accesat în data de 28 Februarie 2025.

² Uniunea Europeană, „*Agenda 2000: pentru o Uniune mai puternică și mai largă*”, 1999, disponibil online pe pagina <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/?uri=LEGISSUM%3A160001>, site accesat în data de 28 Februarie 2025.

³ MADR, *PNDR 2007-2013*, București 2015, p. 426, și *PNDR 2014-2020*, București p. 770, disponibile online pe pagina <https://madr.ro/dezvoltare-rurala.html>, site accesat în data de 28 Februarie 2025.

mecanismelor de implementarea europene și naționale ale PDR, să ”reconstruiască” spațiul rural prin rezolvarea nevoilor identificate, însă fără a oferi continuitatea necesară procesului de dezvoltare.

Actorii locali din ruralul european au fost atrași de fenomenul european de sprijin prin fonduri europene în ambele perioade de programare. Fenomenul la nivelul României s-a dezvoltat în ecosistemul antreprenorial și public din spațiul rural în special după anul 2007, după accesul țării noastre în UE și continuă și în zilele noastre. Investițiile realizate prin fondurile europene sunt vizibile la nivelul comunităților rurale românești, însă, fără a cădea în discursul și gândirea eurosceptică, observăm și faptul că finanțarea investițiilor nu a fost planificată într-o logică a dezvoltării dorite la nivel european, sau după un model european. Predomină o atitudine de cheltuire a banilor europeni, pentru că sunt *nerambursabili*, pe măsuri care nu au sustenabilitate economică, pe activități antreprenoriale derulate de persoane fără experiență, pe proiecte care după finalizare sunt reorientate, iar cele care ar putea să genereze plus valoare sunt dispersate, sau sunt excluse de la finanțările viitoare. Acest aspect este datorat modului în care statul român a înțeles să construiască instrumentele și mecanismele de planificare și a cele financiare. Prin analiza aplicată la nivelul județului Bihor, lucrarea urmărește să surprindă percepția beneficiarilor direcți, publici și privați, în ceea ce privește procesul de implementare a două programe de dezvoltare rurală în două perioade de programare. De asemenea, este urmărit și punctul de vedere al experților implicați în diferite faze ale construcției instrumentelor și mecanismelor europene și naționale privind dezvoltarea rurală. Datorită faptului că dezvoltarea rurală are printre obiective și creșterea nivelului de trai a populației din zonele rurale, acest demers științific a măsurat dacă investițiile realizate prin cele două PNDR sunt utile pentru locuitorii spațiului rural supus acestei analize.

Scopul și obiectivele tezei

Prezenta lucrare își propune ca **scop** să realizeze o analiză la nivel academic teoretic și aplicat, care să conducă la înțelegerea și clarificarea instrumentelor și mecanismelor europene de dezvoltare rurală. Concret cercetarea urmărește pe baza analizelor teoretice și practice înțelegerea complexității instrumentelor și mecanismelor europene de dezvoltare rurală și a efectelor generate la nivelul zonelor rurale, în două perioade de programare, desfășurate în intervalul 2007-2020, pentru a aduce contribuții practice domeniului cercetat, a susține

îmbunătățirea unei politici de dezvoltare rurală europeană, dar și cu intenția de fi utilă viitorilor beneficiari de politici publice europene privind dezvoltarea rurală.

Cercetarea urmărește patru **obiective specifice**.

1. Identificarea, înțelegerea și analiza politicilor UE în domeniul dezvoltării rurale.
2. Realizarea unei analize comparative între perioadele de programare multianuală pentru a surprinde influența schimbărilor și modificărilor realizate, asupra instrumentelor și mecanismelor din domeniul dezvoltării rurale la nivelul UE, respectiv la nivelul României ca studiu de caz.
3. Analiza eficacității implementării în România a instrumentelor și mecanismelor UE de dezvoltare rurală.
4. Dezvoltarea la nivel comprehensiv a unor propuneri de îmbunătățire a mecanismelor și instrumentelor de dezvoltare rurală în acord cu identificarea unei funcționalități deficitare a implementării pe parcursul celor două perioade de programare.

Cercetarea este realizată în funcție de **trei ipoteze**.

Ipoteza nr. 1 (**I 1**) *Supra reglementarea instrumentelor și mecanismelor la nivelul UE și național determină eficacitatea procesului de dezvoltare rurală.*

Ipoteza nr. 2 (**I 2**) *Schimbările și modificările aduse instrumentelor și mecanismelor în a doua perioadă de programare evaluată au contribuit la stimularea dezvoltării rurale.*

Ipoteza nr. 3 (**I 3**) *Existența unui cadru insuficient de clar și simplificat la nivelul instrumentelor și mecanismelor a generat o deficiente funcționalitate în procesul de implementare.*

Acest demers științific este orientat pe baza a **două întrebări**.

Întrebarea nr 1 (**Î 1**): *Care sunt politicile de dezvoltare rurală ale UE și cum se reflectă acestea în adaptarea instrumentelor și mecanismelor pe parcursul celor două perioade de programare de la nivel european și național?* Prima întrebare este corelată cu **obiectivul 1 și 2 al cercetării și ipoteza 1**. Rezultatul preconizat fiind cunoașterea și înțelegerea conceptelor de dezvoltare rurală europeană, spațiu rural, instrumente de dezvoltare rurală și mecanisme de dezvoltare rurală europeană și a politicilor comunitare în domeniul dezvoltării rurale (**Rez.1**).

A doua întrebare de cercetare (**Î 2**): *Cadrul instrumentelor și mecanismelor de la nivel european și național a fost în acord cu nevoile de dezvoltare rurală și așteptările beneficiarilor?* A doua întrebare de cercetare este corelată cu obiectivele 2, 3 și 4 și cu ipotezele (I 2) și (I 3) ale acestei cercetări. Rezultatele preconizate fiind: (**Rez.2**) - identificarea diferențelor dintre cele două perioade de programare în funcție de schimbările și modificările apărute la nivelul instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare rurală europene din domeniul dezvoltării rurale; (**Rez.3**) - identificarea proceselor care au îngreunat implementarea proiectelor de dezvoltare rurală și analiza eficienței schimbărilor și modificărilor instrumentelor și mecanismelor asupra procesului de dezvoltare rurală europeană și (**Rez.4**) - Dezvoltarea de propuneri de îmbunătățire a instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare la nivel, european, național, la nivelul consultanților și al beneficiarilor.

Acest demers științific tratează un subiect complex, instrumente și mecanisme europene de dezvoltare rurală, care este alcătuit din mai multe concepte teoretice precum dezvoltare rurală, politici comunitare, spațiu rural dar și din noțiuni care au o semnificație aplicativă, și anume instrumente legislative, de planificare și de finanțare. Aceste concepte și noțiuni au fost abordate individual în mai multe domenii de cercetare și au fost explicate pe baza unor metode specifice.

Datorită faptului că subiectul nostru de cercetare este compus dintr-un mix de concepte și noțiuni aplicative ne-a condus la realizarea unui plan de cercetare care are la bază mai multe metode de cercetare, fapt ce ne permite să afirmăm că metodologia de cercetare a acestui demers științific este o alternanță între *metoda comparativă*, *metoda cantitativă* și *metoda calitativă*.

Cele trei metode au fost aplicate în funcție de nivelul de analiză și au fost completate în etapele de analiză a surselor primare și secundare, de *metoda analizei de conținut* și *metoda deductivă*. Un plan de cercetare bazat pe mixarea a cinci metode, este în opinia noastră mult mai avantajos în comparație cu un plan în care metodele sunt reduse, pentru că mixarea metodelor ajută la obținerea de informații suplimentare relevante în etapele de cercetare, în stabilirea ipotezelor, în formularea întrebărilor de cercetare. În plus ne ajută să comparăm eficiența instrumentelor și mecanismelor de reglementare asupra proceselor de dezvoltare rurală din două perioade de programare diferite.

Cu scopul de a cunoaște și înțelege funcționalitatea și efectele instrumentelor și mecanismelor europene de reglementare asupra procesului de dezvoltare rurală cercetarea a fost realizată pe *trei niveluri de analiză*: european, național, și local. Cele trei niveluri oferă un cadru

complet de analiză a fenomenelor care au contribuit la stimularea dezvoltării rurale cu fonduri europene, a proceselor care au determinat apariția unor deficiențe în procesul de implementare a instrumentelor și mecanismelor de reglementare a dezvoltării rurale europene.

Primul nivelul de analiză, cel european, este determinant în înțelegerea arhitecturii și modului în care UE a contribuit la nivel teoretic și practic la construcția politicile publice comunitare privind dezvoltarea rurală (denumită în continuare DR, vezi lista de abrevieri). Etapele reformatoare ale PAC, instituirea dezvoltării rurale ca al doilea pilon al PAC, evoluția instituțiilor europene, schimbările instrumentelor și mecanismelor de reglementare a dezvoltării rurale realizate în acord cu procesul de extindere a UE sunt elemente definitorii ale acestui nivel de analiză.

Nivelul național de analiză permite cercetarea modului în care au fost transpuse la nivelul României instrumentele și mecanismele europene privind DR în două perioade de programare diferite. Abordarea critică a modului prin care a înțeles statul român să construiască și să implementeze două programe de dezvoltare rurală și prin folosirea analizei comparative între cele două perioade de programare încercăm să scoatem în evidență faptul că datorită unui cadru insuficient de clar și simplificat la nivel național al instrumentelor și mecanismelor de reglementare, procesul de dezvoltare rurală este deficitar. Acest nivel de analiză a fost realizat pe baza datelor statistice cuprinse în cele 22 de rapoarte anuale realizate de MADR între 2007 și 2020, precum și pe baza analizelor de conținut a documentelor de programare reprezentate de PNS, PNDR și Ghidurile Solicitantului, din perioadele 2007-2013, respectiv 2014-2020.

Ceea ce a rezultat din aceste analize la nivelul european și național ne-a determinat să extindem cercetarea la un **nivel local**, mult mai accesibil cercetării de teren și anume, printr-o analiză aplicată și realizarea unui studiu de caz în județul Bihor. Acest nivel de analiză a condus la explorarea în cadrul cercetării a percepției asupra eficacității instrumentelor și mecanismelor de reglementare la nivelul a trei categorii de actori implicați în procesul de dezvoltare rurală: beneficiarii direcți (care sunt de două tipuri, publici și privați); beneficiarii indirecti (care reprezintă locuitorii din zonele rurale unde au avut loc investițiile). Ambele categorii de actori, de mai sus, sunt indivizi care activează economic și locuiesc în una din cele șapte UAT din județul Bihor. A treia categorie de actori implicați în proces este cea a experților implicați direct sau indirect în procesul de dezvoltare rurală. Instrumentele de cercetare aplicate la acest nivel au generat soluții de îmbunătățire a mecanismelor și instrumentelor de dezvoltare rurală în acord cu

identificarea unei funcționalități deficitare a implementării pe parcursul celor două perioade de programare.

Obiectivele cercetării

Primul obiectiv al cercetării a fost *O.1. Identificarea, înțelegerea și analiza politicilor UE în domeniul dezvoltării rurale*. Acest obiectiv este corelat cu capitolele 2. *Teorii ale dezvoltării rurale. Conceptele de dezvoltare rurală și de spațiu rural european. Analiza teoretică și conceptuală* și 3. *Modelul european de dezvoltare rurală. Politica Agricolă Comună*.

Acest obiectiv a urmărit cunoașterea și înțelegerea conceptelor de dezvoltare rurală europeană, spațiu rural, instrumente de dezvoltare rurală și mecanisme de dezvoltare rurală europeană și a politicilor comunitare în domeniul dezvoltării rurale. Obiectivul a fost atins **în prima etapă** de cercetare prin analiza politicilor europene reprezentative domeniului de cercetare, prin raportarea conceptului de dezvoltare rurală, a politicilor publice europene, a cadrului instituțional și a conceptului spațiu rural la teoriile constructivismului social, dependenței, participării și cele ale teoriilor economice.

Rezultatul analizelor reflectă faptul că spațiul rural european s-a modificat de la o etapă la alta în decursul dezvoltării lumii europene și că transformările politice și economice din țările dezvoltate, sunt fapte concludente a trecerii lumii rurale contemporane la perioade noi de dezvoltare, orientate de la agricultura tradițională, spre servicii și activități disociate de agricultură.

Aceste analize ne-a oferit înțelegerea faptului că procesul de dezvoltare rurală european prin politici publice comunitare se suprapune unei lumii rurale aflate într-o schimbare continuă, ale cărei realități sociale se modifică în funcție de interacțiunea și interesele actorilor. Totodată, analizele detaliate a principalei politici publice comunitare, și anume PAC, ne-a oferit posibilitatea de a înțelege că procesul de construcție al politicii de dezvoltare rurală europeană a avut nevoie de 20 de ani, până când să devină o politică publică europeană, sub umbrela PAC, cu efecte asupra zonelor rurale. Acest lucru a fost posibil, doar în urma schimbărilor de viziune și prin asumarea de interese comune a actorilor europeni implicați în construcția unei noi politici publice, concretizate în urma a trei reforme a PAC. Astfel obiectivul propus a fost atins, oferind o imagine clară asupra conceptului de dezvoltare a spațiului rural prin politici publice comunitare.

Al doilea obiectiv al cercetării *O2. Realizarea unei analize comparative între perioadele de programare multianuală pentru a surprinde influența schimbărilor și modificărilor realizate asupra instrumentelor și mecanismelor din domeniul dezvoltării rurale la nivelul UE, respectiv la*

nivelul României ca studiu de caz, a fost corelat cu *capitolul 4. Analiza instrumentelor și mecanismelor europene de dezvoltare rurală. Studiu de caz România*. Acest obiectiv a urmărit următoarele două aspecte: 1. Să identifice diferențelor dintre cele două perioade de programare în funcție de schimbările și modificările apărute la nivelul instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare rurală europene din domeniul dezvoltării rurale; și 2. Să analizeze eficiența schimbărilor și modificărilor instrumentelor și mecanismelor asupra procesului de dezvoltare rurală europeană. Acest obiectiv a fost îndeplinit, **în etapa (Et - 4)**, prin analizarea metodică a fiecărui instrument și mecanism de dezvoltare în funcție de indicatorii de analiză specifici ai acestei cercetări.

Prin urmare rezultatele obținute în urma analizelor instrumentelor și mecanismelor legislative arată că schimbările și modificările au avut efecte diferite în cele două perioade de programare asupra procesului de dezvoltare rurală. La nivel european în prima perioadă de programare cadrul legal a fost mai stabil față de perioada 2014-2020.

În prima perioadă analizată, evoluția instrumentelor de reglementare a fost intensă până la mijlocul perioadei, urmată de o scădere, menținută până la finalul perioadei de programare. Această evoluție indică o stabilitate relativă, care a oferit beneficiarilor de finanțări europene prin FEADR un cadru legal, cu reglementări care au sprijinit cheltuirea banilor din FEADR.

Al doilea rezultat obținut este faptul că, la nivel european, în a doua perioadă de programare crește numărul total al instrumentelor legislative, iar cele de tipul regulamentelor, care sunt obligatorii pentru toate statele membre a crescut semnificativ (58), cu 32 mai multe, față de perioada precedentă (25). Evoluția acestora indică la nivelul cadrului legislativ european o supra reglementare a procesului de dezvoltare rurală, dar care nu a afectat rata medie de absorbție a fondurilor. În plus, analiza cadrului instituțional de la nivelul UE demonstrează faptul că în a doua perioadă de programare procedura de adoptare a instrumentelor legislative devine mai complicată și de durată, fapt ce a dus la întârzierea emiterii actelor legislative, precum și a modificărilor legislative. Aceste întârzieri au produs efecte în lanț. În primul rând, statele membre nu au putut să-și elaboreze propriu cadru legal al procesului de dezvoltare rurală, cadru legal care în mod obligatoriu este construit în conformitate cu legislația europeană, iar în al doilea rând nu au putut să-și finalizeze instrumentele de planificare de tipul PDR.

Aceste fenomene s-au reflectat în gradul de absorbție al fondurilor destinate dezvoltării rurale europene. În prima perioadă de programare multianuală rata medie de absorbție la nivelul UE a fost oscilantă, datorită efectelor produse de cele patru modificări legislative aduse

regulamentului pe baza căruia a fost aplicat întreg procesul de dezvoltare rurală. Acest aspect demonstrează faptul că modificările legislative, deși nu au fost dese au influențat negativ procesul de dezvoltare rurală în această perioadă, în sensul că au prevăzut obligații greu de îndeplinit de către beneficiari. La finalul perioadei de programare rata medie de absorbție la nivelul UE a fost de 79%.

În a doua perioadă de programare rata medie de absorbție a avut o evoluție ascendentă, cu excepția anului 2020, cu toate că au fost aduse 22 de modificări regulamentului care a legiferat întreg procesul de dezvoltare rurală. Acestea demonstrează faptul că în a doua perioadă de programare modificările legislative au influențat pozitiv procesul de dezvoltare rurală fiind mai bine orientate către actorii implicați și către procedurile de implementare. La finalul perioadei de programare, extinsă, rata medie de absorbție a fost de 83%.

La nivelul României rezultatele obținute în urma analizelor indică faptul că în a doua perioadă de programare procesul național de dezvoltare rurală a fost supra reglementat. În plus, în țara noastră frecvența ridicată a modificărilor actelor legislative asupra cadrului legislativ demonstrează lipsa de vid legislativ. Acest aspect negativ este completat de încă un fenomen, cel al modificărilor repetate asupra procedurilor de implementare a instrumentelor de reglementare, care se manifestă prin modificări aduse de aceleași instituții la modificările realizate tot de ele.

În prima perioadă de programare rata medie de absorbție la nivelul României a fost oscilantă, urmând traiectoria de la nivel european. La nivelul țării noastre, rata medie de absorbție scăzută a fost cel mai mult influențată de numărul mare de acte legislative emise concomitent cu modificările la actele legislative adoptate anterior, dar tot în aceeași perioadă de programare. Cele 84 de acte legislative emise împreună cu cele 55 de modificări aduse cadrului legislativ a poziționat România sub media europeană în ceea ce privește rata medie de absorbție. Acest aspect demonstrează faptul că modificările legislative au influențat negativ procesul de dezvoltare rurală în această perioadă. La finalul perioadei de programare rata medie de absorbție la nivelul României a fost de 67 % cu 12 procente sub rata medie de absorbție înregistrată la nivel european.

În a doua perioadă de programare rata medie de absorbție la nivelul României a avut o evoluție ascendentă, cu excepția anului 2020, urmând aceeași tendință înregistrată la nivel european. Cu toate că în primii cinci ani ai perioadei de programare, rata medie de la nivelul României a fost scăzută și sub cea de la nivel european, modificările aduse cadrului legislativ au contribuit la o evoluție pozitivă a procesului de dezvoltare rurală. Însă numărul mare de acte

legislative și de modificări repetate ale procedurilor a generat aceeași situație ca în perioada precedentă. Rata medie de absorbție a fost de 72 %, sub media europeană cu 11 procente, dar peste rata medie înregistrată de România în perioada precedentă. Aceste rezultate demonstrează faptul că în a doua perioadă de programare modificările legislative au influențat pozitiv procesul de dezvoltare rurală fiind mai bine orientate către procesul de implementare al instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare rurală, dar și un aspect negativ, prezent în ambele perioade de programare, și anume, incapacitatea statului român de a cheltui eficient și orienta toți banii europeni alocați, către ecosistemul antreprenorial și public din zonele rurale românești.

Cadrul legislativ instabil din ambele perioade de programare a generat în rândul antreprenorilor români din zonele rurale un sentiment de neîncredere față de modul în care instituțiile statului operaționalizează procesul de dezvoltare rurală. Această neîncredere fiind reflectată în numărul scăzut de cereri de finanțare și al numărului mare de etape de selecție de proiecte.

Rezultatele obținute în urma analizelor instrumentelor și mecanismelor financiare indică două fenomene prezente la nivelul tuturor statelor membre. Și anume predilecția către utilizarea instrumentelor financiare nerambursabile, de tipul subvențiilor/primelor/granturilor în vederea finanțării investițiilor. Acest fenomen a dus la încurajarea antreprenorilor din agricultură, a fermierilor în special, să nu muncească, ci să aștepte ajutor financiar de la UE, ceea ce a fost în detrimentul antreprenorilor care prestează activități non agricole și care au avut acces mai dificil la accesarea fondurilor europene. Iar al doilea fenomen este reprezentat de reducerea cotei de cofinanțare percepută beneficiarilor de fonduri europene ceea ce a dus la stimularea procesului de dezvoltare rurală în a doua perioadă de programare.

Rezultatele obținute în urma analizelor instrumentelor de planificare arată o îmbunătățire a procesului de dezvoltare rurală din perspectiva modificărilor aduse instrumentelor de planificare. Modificările asupra mecanismelor de finanțare cuprinse în Cadrul Strategic Comun au permis în a doua perioadă, ca un program operațional, în cazul nostru PDR, să poată fi finanțat prin mai multe fonduri ceea ce este în avantajul zonelor rurale. Un alt aspect pozitiv rezultat din analizele efectuate este faptul că în a doua perioadă de programare este redus numărul măsurilor de finanțare, fără ași pierde funcționalitatea, ceea ce le-a oferit beneficiarilor un cadru mai coerent de planificare și orientarea a planurilor de afaceri.

Rezultatele acestor analize ne arată relația de interdependență dintre instrumentele de

reglementare și importanța pe care o au cele trei instrumente și mecanisme în procesul de dezvoltare rurală, precum și faptul că transformările efectuate asupra lor au fost realizate cu scopul de a îmbunătăți punerea în practică a politicii publice comunitare, într-un cadru comun. În concluzie, obiectivul a fost îndeplinit, analizele surprinzând între cele două perioade de programare multianuală, influențe pozitive, dar și negative aduse de schimbările și modificările asupra instrumentelor și mecanismelor din domeniul dezvoltării rurale.

Al treilea obiectiv al cercetării O3. *Analiza eficacității implementării în România a instrumentelor și mecanismelor UE de dezvoltare rurală* a fost corelat subcapitolului 4.5. *Analiza aplicată: problematica mecanismelor de implementare a instrumentelor de planificare. Studiu de caz România.* Obiectivul a urmărit identificarea proceselor care au îngreunat implementarea proiectelor de dezvoltare rurală. Acest obiectiv a fost îndeplinit în etapa **(Et-4)** a acestui demers științific prin realizarea cercetării de teren și analiza calitativă și cantitativă a percepției beneficiarilor direcți, publici și privați, asupra procesului de implementare a instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare rurală precum și prin analiza percepției locuitorilor din zonele rurale, asupra eficacității investițiilor realizate în două perioade de programare. În acest context au fost aplicate 201 chestionare după cum urmează: 100 la beneficiarii direcți, din prima perioadă de programare, 101 la beneficiarii direcți din a doua perioadă de programare. De asemenea, în cadrul focus grupului au fost obținute de la 11 experți opinii concludente privind procesele care au îngreunat implementarea proiectelor de dezvoltare rurală la nivelul României. Nu în ultimul rând, cu ajutorul celor 67 de chestionare aplicate locuitorilor din arealul de cercetare am identificat faptul că, îmbunătățirea calității vieții depinde în cea mai mare măsură de investițiile în activități non agricole, de modul de abordare al instituțiilor publice a viitoarelor strategii de dezvoltare rurală finanțate prin PDR și de acțiunile beneficiarilor privați.

Rezultatele analizelor calitative demonstrează faptul că procesul de implementare al instrumentelor de reglementare a fost îngreunat în ambele perioade de diferiți factori în cea mai mare parte independenți de beneficiari. În opinia acestora cele mai mari probleme în procesul de implementare au fost cauzate de instrumentele tehnice, și anume, ghidul solicitantului și cererea de finanțare. Conform datelor colectate aceste instrumente tehnice au fost greu de înțeles de către beneficiari, iar pentru completarea cererii de finanțare majoritatea au avut nevoie de asistență din partea firmelor de consultanță. Un alt factor care în opinia beneficiarilor a îngreunat procesul de implementare este faptul că le sunt solicitate prin ghiduri prea multe documente la depunerea

cererilor de finanțare. De asemenea, faptul că în timpul implementării, instituțiile statului operează modificări asupra cadrului legislativ și nu informează beneficiarii și consultanții despre efectele noilor acte normative, a afectat desfășurarea activităților cuprinse în planurile de afaceri. În opinia beneficiarilor publici procesul de implementare este viciat, prin faptul că, în ambele perioade de programare, regulile de finanțare prevăd criterii de selecție restrictive care împiedică UAT-urile să obțină mai multe finanțări în cazul în care este membru într-o formă asociativă.

Rezultatele analizelor confirmă faptul investițiile realizate prin instrumentele și mecanismele europene și naționale au fost utile și au contribuit la dezvoltarea mediului de faceri rural precum și la creșterea calității vieții în zonele rurale din județul Bihor. Așadar obiectivul a fost îndeplinit demonstrând că instrumentele și mecanismele de dezvoltare europene și cele naționale au rol semnificativ în dezvoltarea zonelor rurale.

Al patrulea obiectiv al cercetării *O4. Dezvoltarea la nivel comprehensiv a unor propuneri de îmbunătățire a mecanismelor și instrumentelor de dezvoltare rurală în acord cu identificarea unei funcționalități deficitare a implementării pe parcursul celor două perioade de programare* a fost corelat cu *Capitolul 4. Analiza instrumentelor și mecanismelor europene de dezvoltare rurală. Studiu de caz România*. Acest obiectiv urmărit dezvoltarea la nivel comprehensiv de propuneri de îmbunătățire a mecanismelor și instrumentelor de dezvoltare rurală, în acord cu identificarea unei funcționalități deficitare a implementării, pe parcursul celor două perioade de programare. Acest obiectiv a fost îndeplinit în etapa **(Et-5)** a cercetării prin elaborarea unui set de propuneri de îmbunătățire a instrumentelor și mecanismelor de dezvoltare în corelație cu problemele identificate în urma analizelor teoretice și practice din etapele anterioare de cercetare. Cele 39 de soluții sunt orientate la nivelul actorilor europeni, naționali precum și la nivelul consultanților și al beneficiarilor.

Validarea ipotezelor

Ipoteza 1 „Supra reglementarea instrumentelor și mecanismelor la nivelul UE și național determină eficacitatea procesului de dezvoltare rurală” este corelată cu obiectivele **O2** și **O3**.

Ipoteza nu este validată de rezultatele cercetării în cazul primei perioade de programare nici la nivelul UE, nici la nivelul României. Datele cantitative analizate nu validează această ipoteză. Rezultatele obținute în urma analizelor comparative a tipurilor de acte legislative **emise la nivel european și național** nu indică faptul că în această perioadă de programare fenomenul supra reglementării a afectat procesul de dezvoltare rurală. În această perioadă de programe la

nivel european au fost emise 97 de acte legislative, iar la nivelul țării noastre 91 de acte normative.

Ipoteza este validată în a doua perioadă de programare. Datele rezultate din analizele asupra actelor legislative din a doua perioadă de **programare validează ipoteza 1**. În această perioadă de programare la nivelul UE au fost emise 129 de instrumente legislative cu 32 mai multe față de perioada precedentă. La nivelul României în această perioadă au fost emise 331 de instrumente legislative cu 240 mai mult față de perioada precedentă.

Ipoteza 2 „Schimbările și modificările aduse instrumentelor și mecanismelor în a doua perioadă de programare evaluată au contribuit la stimularea dezvoltării rurale” este corelată cu obiectivele **O2**. Și **O3**.

Ipoteza este validată parțial.

Rezultatele obținute în urma analizelor efectelor schimbărilor aduse la nivelul instrumentelor de planificare asupra ratei medii de absorbție validează ipoteza 2. Rezultatele cercetării indică faptul că schimbările aduse instrumentelor de planificare au influențat pozitiv absorbția banilor alocați pentru dezvoltare rurală.

Această ipoteza nu este validată de rezultatele analizelor comparative a indicatorilor planificat versus cheltuit. La nivelul României, raportul dintre sumele planificate și cele cheltuite, este disproporționat, în sensul că, nu s-a reușit, în nici una dintre cele două perioade, să fie cheltuit cât s-a programat, deși schimbările au adus îmbunătățiri.

Ipoteza este validată de rezultatele obținute în urma analizelor de conținut și comparative asupra modificărilor aduse la nivelul instrumentelor legislative și raportându-ne la rata medie de absorbție. Schimbările și modificările instrumentelor și mecanismelor au stimulat DR în a doua perioadă de programare. Rată medie de absorbție a avut un trend ascendent, cu rezultate vizibile în fiecare an de implementare din a doua perioadă de programare.

Ipoteza 3 „Existența unui cadru insuficient de clar și simplificat la nivelul instrumentelor și mecanismelor a generat o deficitară funcționalitate în procesului de implementare” este corelată cu obiectivele **O2**. și **O3**.

Această ipoteză este validată de rezultatele cercetării obținute în urma analizelor comparative, de conținut și a studiilor de caz realizate la nivelul instrumentelor și mecanismelor de reglementare emise la nivelul UE și la nivelul României în ambele perioade de programare, precum și de rezultatele obținute cu ajutorul interviurilor aplicate la nivel local.

Rezultatele analizelor au demonstrat că în ambele perioade de programare, PDR au fost

aprobate de CE cu întârziere și după repetate revizuiuri, după începerea perioadelor financiare multianuale. Statele membre la rândul lor nu au putut elabora PDR din timp, deoarece regula spune că mai întâi se emit actele legislative la nivel european și abia apoi, pe baza lor, SM își construiesc toate documentele aferente procesului de dezvoltare rurală. Studiile de caz referitoare la mecanismele de adoptare a legislație europene au demonstrat că procedurile de adoptare a legislației europene, deși sunt demarate cu mult timp înainte de începerea perioadelor de programare, sunt de lungă durată și nu au reușit, în nici una din perioade, să emită acte legislative finale, înainte de începerea perioadelor de programare, pentru a le da timp statelor membre să-și pregătească programele și să-și armonizeze legislația. Astfel, mecanismele greoaie de adoptare a legislației la nivel european validează ipoteza noastră.

Al doilea set de date care validează ipoteza (I 3) provine din opiniile beneficiarilor și a experților precum și din analizele de conținut și comparative a PNDR și a rapoartelor financiare privind execuția bugetară. Conform beneficiarilor, procesul de implementarea a fost îngreunat în ambele perioade din următoarele cauze: *comunicare deficitară* (între finanțator, beneficiari și alte instituții implicate în procesul de implementare), *birocrație accentuată* (documente și avize inutile), *legislație ambiguă* (interpretată diferit de evaluatori, consultanți și beneficiari), *tehnice* (ghiduri neclare și redactate într-un limbaj mult prea complicat pentru beneficiari). De asemenea, conform experților lipsa de cooperare a instituțiilor locale cu beneficiarii, precum și relația interinstituțională deficitară, dintre MADR și alte instituții ale statului implicate în procesul de implementare au contribuit la funcționalitate deficitară a procesului de implementare. Datele de la nivel european obținute prin studiile de caz, analizele cantitative și calitative coroborate cu factorii identificați din analiza de teren sunt argumente solide care validează ipoteza (I 3) a acestei cercetări.

În urma rezultatelor obținute conchidem prin a afirma faptul că instrumentele și mecanismele analizate au contribuit în intervalul de timp 2007-2020 la dezvoltarea zonelor rurale europene, iar adaptarea lor la nevoile actorilor implicați în acest proces reprezintă un demers continuu.

Această cercetare oferă contribuții practice relevante, pentru instituțiilor europene, naționale și locale, precum și pentru beneficiarii publici sau privați implicați în implementarea de investiții cu instrumente și mecanisme europene și naționale destinate dezvoltării rurale. Contribuțiile acestui demers nu se limitează doar la procesul de dezvoltare rurală, ele pot fi extinse

la toate politicile publice comunitare și naționale în care sunt implicați actori cu interese comune.

Rezultatele acestei lucrări contribuie semnificativ la dezvoltarea cercetărilor academice în domeniul studiilor europene. Unitățile de analiză teoretică ale acestui demers științific, precum instrumentele și mecanismele europene, dezvoltare a spațiului rural european, politică publică comunitară sunt componente care fac obiectul studiilor europene și al relațiilor internaționale.

Bibliografie selectivă

Lucrări generale

- Bold, Ion, Buciuman Eugen, Drăghici Manea, *Exploatarea agricolă: definirea, organizarea, dezvoltare*, Editura Mirton, Timișoara, 2003.
- Brie, Mircea, *Căsătoria în nord-vestul Transilvaniei (a doua jumătate a secolului XIX - începutul secolului XX). Condiționări exterioare și strategii maritale*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2009.
- Burke, Peter, *Istorie și teorie socială*, Editura Humanitas, București, 1999.
- Dămășaru, Costin și Crăciun, Andra, *Managementul potențialului antreprenorial în România Rurală*, Pro Universitaria, București, 2016.
- Giddens, Anthony, *The constitution of society: Outline of the Theory of structuration*, University of California Press, Berkley, Los Angeles, 1984.
- Greenwood Onuf, Nicholas, *World of Our Making*, Routledge, New York, 2013.
- Popa, Adela-Elena, *Sat bogat, sat sarac. Comunitate, identitate, proprietate în ruralul românesc*, Editura Institutul European, Iași, 2010.

Lucrări speciale

- Artashes Mathskalyan, Feher Andrea, *Financial instruments of European Union stimulating rural development*, Lucrări științifice, seria I, VOL.XIX (2), Management Agricol, Agroprint, Timișoara, 2017.
- Baldwin, Cave, Robert Martin, Lodge, Martin, *Understanding Regulation*, Oxford University Press, Oxford, 2012.
- Bock, B. Bettina, *Rurality and multi-level governance: marginal rural areas inciting community governance*, pp. 104-105, în Mark Scott (ed.), *The Routledge Companion to Rural Planning*, Routledge, Abingdon, 2019.

- Bonaciu, Claudiu Gabriel, *Local and Transnational Partnerships: European Instruments for Rural Development*, în István-József Polgár, Mircea Brie coordonatori, *The legitimacy of new regionalism in the European integration process*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2023.
- Bryden, John, Mantino, Francesco, *Rural Policy in Europe*, în William H Meyers, *Handbook of International Food and Agricultural Policies*, Missouri, 2018.
- Ciceo, Georgiana Burcă-Voicu, Monica Ioana, *Politica Agricolă Comună*, în Nicolae Păun (coord.), *Uniunea Europeană în contextul unei lumi în schimbare*”, Editura Academiei Române, București, 2017.
- Dwyer, Janet Berriet-Sollic, Marielle Lataste, François-Gaël et al., *A Social-Ecological Systems approach to enhance sustainable farming and forestry in the EU*, 2018.
- Flavius Mihalache, *Mediul rural între 1990 și 2020 transformări și decalaje*, Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca, 2020.
- Geiger, Rudolf Khan, Daniel-Erasmus, Kotzur, Markus, *European Union Treaties: Treaty on European Union, Treaty on the Functioning of the European Union*”, Beck-Hart, Munchen, 2015.
- Gorning, Gilbert, Rusu, Ioana Eleonora, *Dreptul Uniunii Europene*, C.H. Beck, București, 2007.
- Kovac, Mitja, Vandenberghe, Ann-Sophie, *Over-regulation, Degradation of the Rule of Law and Implementation of Sustainable Practices*, în Vesna Žabkar și Tjaša Redek, *Challenges on the path toward sustainability in Europe*, Emerald Publishing Limited, Leeds, 2020.
- Kratochwil, V. Friedrich, *Norms Versus Numbers: Multilateralism and the Rationalist and Reflexivist Approaches to Institutions. Unilateral Plea for Communicative Rationality*, în John G. Ruggie (ed.), *Multilateralism Matters: The Theory and Praxis of an Institutional Form*, Columbia University Press, New York, 1993.
- Luca, Dan, *Mapping the Influencers in EU Policies*, Springer Nature Switzerland AG, Cham, 2020.
- Luțăș Mihaela, Nicolaescu Adrian, *Disparități regionale în Uniunea Europeană. Raportul dinte spațiul urban și cel rural*, în *Relația Rural-Urban. Ipoteze ale tradiției și modernizării*, I.M. Balog, R. Graf, I. Lumperdean (coordonatori), Editura Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2010.

Maniu, Mircea, *Uniunea europeană în contextul unei lumi în schimbare*, în Uniunea Europeană în contextul unei lumi în schimbare, Nicolae Păun (coordonator), Editura Academiei Române, București, 2017.

Risse, Thomas, *Social constructivism and European integration*, în Wiener, A. și Diez, T. (ed.), *European Integration Theory*, Oxford University Press, Oxford, 2009.

Documente oficiale

Comisia Comunităților Europene, *Growing Regions, Growing Europe. Fourth Report on Economic and Social Cohesion*, Commission of the European Communities (CEC), Luxembourg, 2007.

Comisia Europeană, DG-Agri, *Handbook on Common Monitoring and Evaluation Framework, Guidance Document*, Brussels, 2006a.

European Commission, *Guidance document on Monitoring and evaluation*, Bruxelles, 2014.

Acte normative

Regulamentul UE, nr 1307/2013 al Parlamentului European și Consiliului din 17 decembrie 2013 de stabilire a unor norme privind plățile directe acordate fermierilor prin scheme de sprijin în cadrul PAC

Regulamentul UE, nr 1308/2013 al Parlamentului European și Consiliului din 17 decembrie 2013 de instituire a unei organizări comune a piețelor produselor agricole

Regulamentul UE, nr 1305/2013 privind sprijinul pentru dezvoltarea rurală acordat din FEADR și de abrogare a Regulamentului CE nr.1698/2005 al Consiliului.

PE, Regulamentul (UE) 2020/2220 al Parlamentului European și al Consiliului din 23 decembrie 2020, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Oficiul pentru Publicații al Uniunii Europene Unitatea „EUR-Lex și informații juridice” 2, Luxemburg

Regulamentul 1698/2005 privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Bruxelles, 2005

Regulamentul de punere în aplicare (UE) nr. 808/2014 din 17 iulie 2014 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului (UE) nr. 1305/2013 al Parlamentului European și al

Consiliului privind sprijinul pentru dezvoltare rurală acordat din Fondul european agricol pentru dezvoltare rurală (FEADR), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Bruxelles, 2014

Regulamentul nr. 814/2000 privind acțiunile de informare cu privire la politica agricolă comună, Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Luxemburg, 2000

Regulamentul (CE) nr. 1974/2006 al comisiei din 15 decembrie 2006 de stabilire a normelor de aplicare a Regulamentului (CE) nr. 1698/2005 al Consiliului privind sprijinul pentru dezvoltarea rurală acordat din Fondul European Agricol pentru Dezvoltare Rurală (FEADR), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Luxemburg, 2005

Decizia Consiliului din 20 februarie 2006 privind orientările strategice ale Comunității pentru dezvoltare rurală (perioada de programare 2007-2013), Jurnalul Oficial al Uniunii Europene, Luxemburg,

Decret Nr. 133 din 2 aprilie 1949.

Lege nr.18 din 19 februarie 1991, Legea fondului funciar.

Legea nr. 351 din 6 iulie 2001 privind aprobarea Planului de amenajare a teritoriului național - Secțiunea a IV-a Rețeaua de localități.

Ordinul nr. 203/2016, MADR, 2016.

Ordinul nr. 856/2016, MADR, 2016.

Ordinul nr. 987/2016, MADR, 2016.

Ordinul nr.56/2019, MADR, 2019.

Ordinul nr. 599/2019, MADR, 2019.

Ordinul nr. 78/2020, p.1, MADR, 2020.

Ordinul nr. 78/2020, MADR, 2020.

Ordinul nr. 181/2020, MADR, 2020.

Jurnale de specialitate online

Ágota Ábrán, Valer Simion Cosma, *România rurală postsocialistă*, <http://artapolitica.ro/2017/09/23/romania-rurala-postsocialista/>, 2017.

Alin Croitoru, Flavius Mihalache, *Organizarea teritorială a spațiului rural în contextul reformei administrative*, Revista Transilvană de Științe Administrative, 2(35), 2014.

Dumitru Sandu, România rural-neagră azi, Revista de Sociologie Românească, Volumul III, Nr. 4, 2005.

Elen-Maarja Trell, Bettina van Hoven, Paulus Huigen, *It's good to live in Järva-Jaani but we can't stay here: Youth and belonging in rural Estonia*, în Journal of Rural Studies, 28, 2012.